

Mgr. Jan Krása, Ph.D.

Katedra psychologie, Pedagogická fakulta, MU

Vývojová psychologie

Kognitivní vývoj kojenců

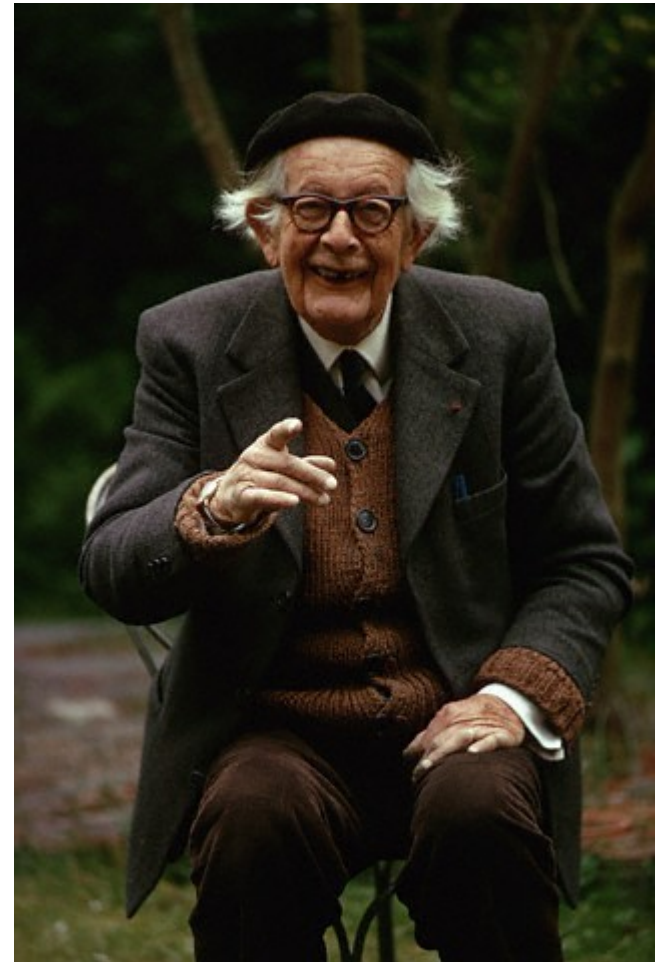
Jean Piaget (1896-1980)

bez něj by dětská psychologie nebyla ničím. Přes své „chybějící“ dětství se věnoval dětem (v 10 začal publikovat články v zoologických časopisech, v 22 získal doktorát) : neustále se děti vyptával a nechával je řešit různé hlavolamy.

Po Freudovi nejcitovanější psycholog všech dob – aniž by kdy získal titul v psychologii!

Jean Piaget (1896-1980)

Vývojový psycholog. Švýcar z frankofonního kantonu.
„Genetická epistemologie“
Myšlení je zvnitřněná činnost.
Kognice je forma adaptace – snaží se reagovat na události.
Kognitivní vývoj postupuje u všech stejně – pořadí **stádií** je neměnné (délka trvání je však individuální).
Učit dítě něčemu, na co není zralé, nebo je naopak přezrálé, vede k tomu, že si d. osvojuje určité procedury, ale neprohlubuje své poznání.

Jean Piaget (1896-1980)

Funkcí inteligence je pomoc při adaptaci na prostředí (od reflexů ke komplexním výkonům, které vyžadují vhled, reprezentaci poznatků a schopnost manipulace s různými symboly). = evoluční přístup

Učením se inteligence a její projevy stávají více specifikované.

Čtyři hlavní stadia v Piagetově teorii:

1. **Senzomotorické** (narození až 18-24 měsíců)
2. **Předoperační** (18-24 měs. – 7 let)
3. **Konkrétních operací** (7 let – 12 let)
4. **Formálních operací** (12 let a dál)

Věky jsou pouze orientační – vývoj je individuální. Posloupnost je neměnná: každé stádium je nezbytným předpokladem stádia následujícího. – Leccos z výzkumů této představě odpovídá: např. **sch. konzervace**.

Fáze senzomotorické inteligence

- Nejdříve se rozvíjí oblast vnímání a manipulace s předměty. Senzomotorická inteligence je preverbální. Dítě si nejdříve nespojuje obrazy svých rukou s počítky pohybu – postupně se naučí obojí koordinovat, aby si přitáhlo hračku.
- Neví, co mohou od okolních předmětů očekávat – jak budou předměty reagovat. Experimentují: cucají, třesou jimi, mlátí s nimi, hází je. Takto získávají zkušenosti, které vedou k dalším činnostem.
- V poslední čtvrti 1. roku se rozvíjí „**trvalost objektu**“, tj. stálá reprezentace. Do té doby, když přikryjete předmět, dítě na něj skoro ihned zapomene. Pak spoluúčinkuje i paměť – reprezentace předmětu + **zlom**.

Fáze senzomotorické inteligence

1. Stadium primární kruhové reakce (1-4 měsíce):
Typickým znakem je **koncentrace na vlastní tělo** a jeho projevy. Dítě s potěšením opakuje celkem dlouho určité pohyby (rukou, nohou). Uspokojení přitom plyne z pouhé činnosti (**aktivita ještě není prostředkem k dosažení nějakého cíle**). Takto vlastně zdokonaluje svoji činnost. Ke konci 1. trimestru odlišuje živé bytosti od neživých předmětů. Dokáže odlišit dotek sebe sama, někoho jiného a nějakého objektu (Papoušek, Papoušková, 2000)

Fáze senzomotorické inteligence

2. Stadium sekundární kruhové reakce (4.-8. měsíc)
Kojenec dovede sledovat objekt bez většího omezení. **Vlastní aktivita přestává být cílem a stává se prostředkem** (poznávání). Náhodně objevený efekt pohybu se stává cílem (zavěšené hračky, zvuky). Spoluúčinkuje zde paměť (opakuje žádoucí aktivity s pamatovanými objekty) a vzniká pojetí **příčinné souvislosti**.

Rozvíjí se **vědomí trvalosti objektu** – svět a objekty existují stále nezávisle na dítěti (schování hračky – hledání v 8. měsících) – posilováno hrou. S různými předměty dítě zachází různě.

Fáze senzomotorické inteligence

V této fázi se rozvíjí i základní percepční konstanty:

Tvarová konstanta – dítě pozná věc (hračku), i když ji vidí z jiných úhlů.

Konstanta velikosti – poznává předmět, i když na sítnici vrhá menší obraz, když je dále.

Konstanta barvy – rozpozná tentýž předmět i v rozdílném nasvětlení.

Tvarová konstanta

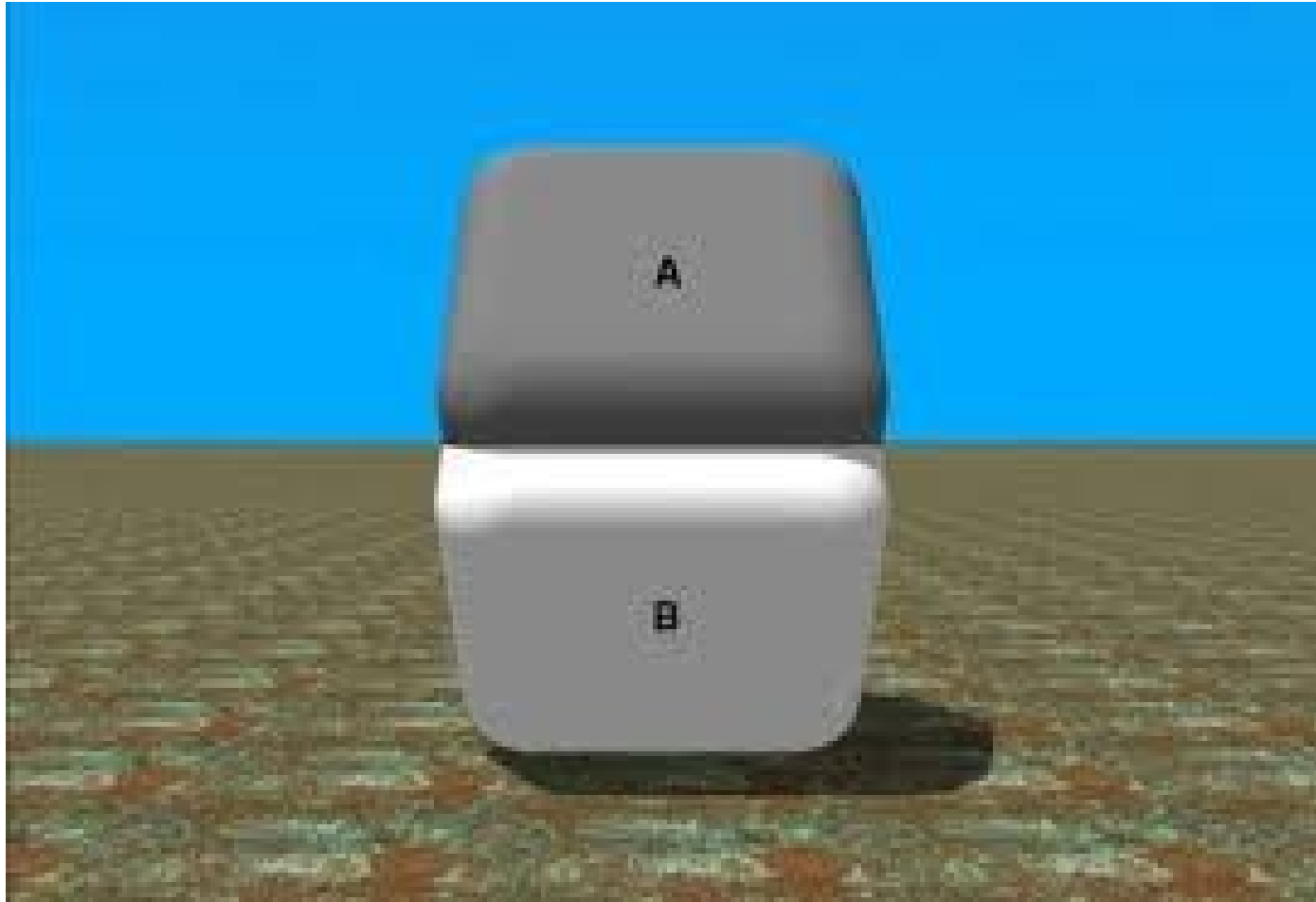
Tvarová konstanta

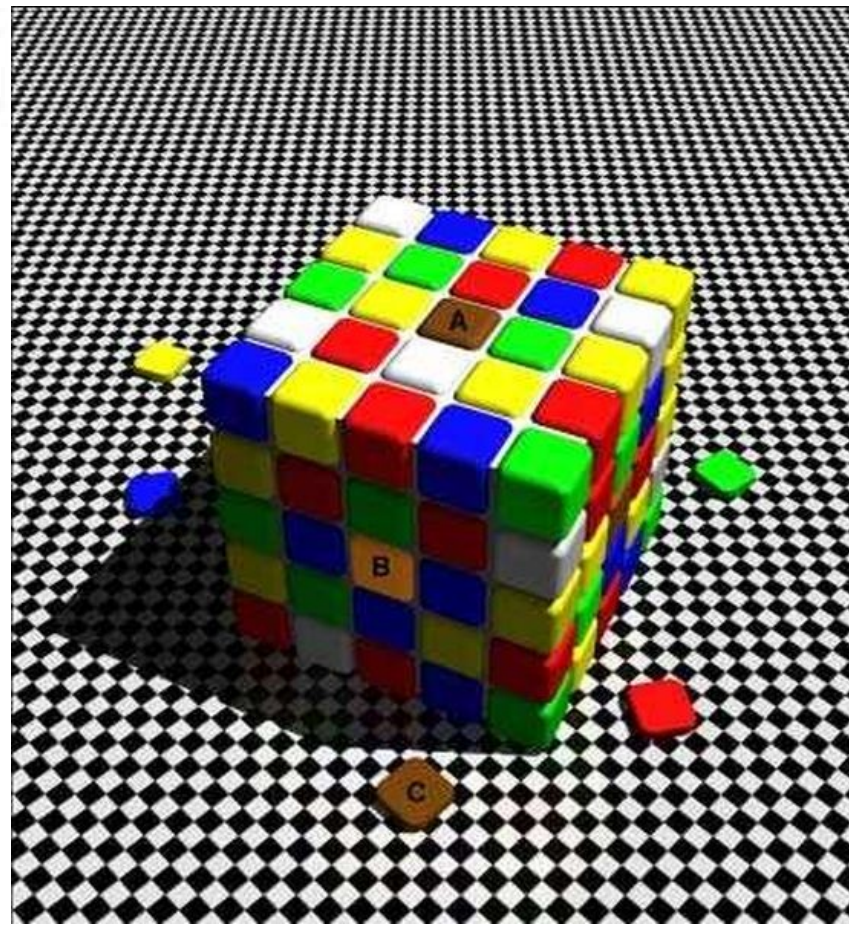
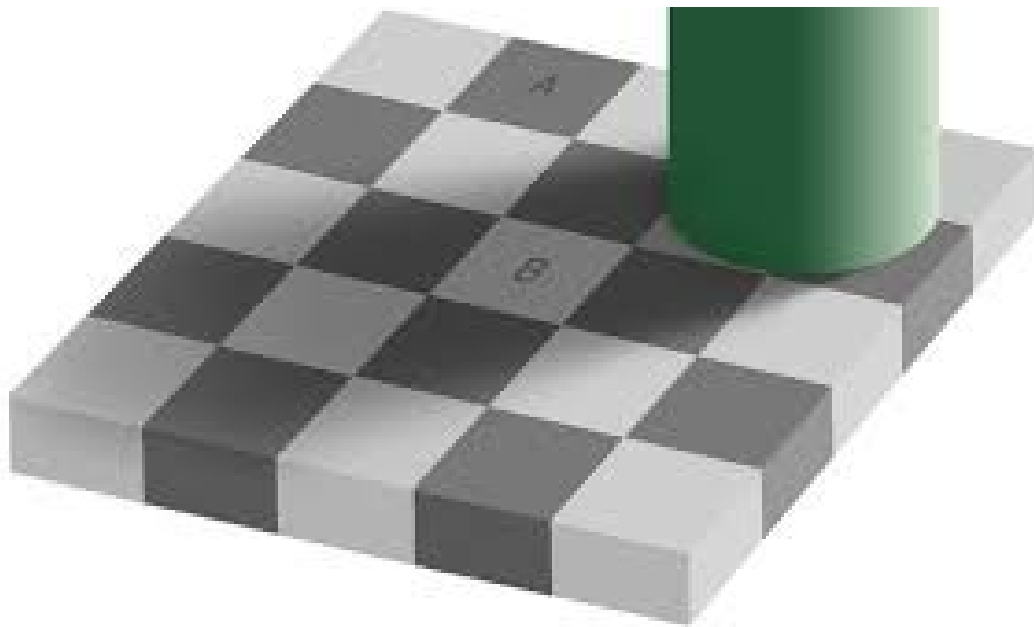
Konstantnost velikosti

Konstantnost barvy

Konstantnost barvy

Fáze senzomotorické inteligence

3. Stadium terciální kruhové reakce (8.-12. měsíc)
Dítě je více **zaměřeno na cíl** a dokáže určité dění anticipovat (předvídat). Nyní je schopno postupovat i opačně: **stanoví si cíl a hledá vhodné prostředky**. Nejdříve užívá osvědčené prostředky, poté experimentuje a kombinuje různé činnosti (aby si přitáhlo hračku, stáhne celý ubrus ... využívá dospělého). Ke konci období dokáže překonat naučený stereotyp a hledá jiné řešení. V 9. měsících dokáže dodržet správné pořadí dvou činností, ve 12 tří činností.

Fáze senzomotorické inteligence

16měsíční Piagetova dcera přichází k rébusu: otec schoval do krabičky od sirek pásek od hodinek. Ona dosud nezná schéma otevírání/zavírání krabičky (zná jen otočit a vytřepat a vsunout prsty do štěrbin). To nepomáhá. Následuje pauza... Lucienne se pozorně dívá na štěrbinu, pak několikrát za sebou otvírá a zavírá ústa, nejprve mírně, pak stále víc... pak bez váhání vkládá prst do štěrbinu a štěrbinu zvětšuje. Získává pásek. (Hunt, 2000, s. 343)

Kognitivní vývoj

Novorozence je možné napodmiňovat (zvukem na krmení; trvání minimálně 1 den)

2.-4. měs.: lze je napodmiňovat (kopání nohou v očekávání pohybu hračky; po dvou týdnech vyhasíná).

4. měs.: jejich srdeční tep se zvýší, když předmět mizí a když se objevuje. V protikladu k Piagetově teorii to ukazuje, že dítě naopak očekává trvání předmětu. (Cohen, 1983)

8.-9. měs.: aktivnější paměť – dítě začíná hledat zakrytou či schovanou hračku, ale nechá se napálit, za pár měsíců nikoli. (Hunt, 2000)

Kognitivní vývoj

Explorativní chování dítěte (za zády rodiče otvírají šuplíky a vyhazují věci...) není výsledkem naučeného chování, které je odměňováno (navzdory teoriím behaviorismu), ale je spontánní a vychází z iniciativy dítěte.

- = kojenec má potřebu zkoumat svoje schopnosti
- = nalezení kompetence

Kognitivní vývoj

V kojeneckém věku je **kategorizace předmětů** založena především na percepční analýze – některé objekty se vzájemně podobají, jiné méně. Mandlerová (2001): vývoj preverbálních konceptů. Ke konci období se rozvíjí i **symbolické uvažování** např. v pasivním porozumění slovním výrazům. V tomto období převažuje **implicitní, nedeklarativní (tj. neuvědomovaná) paměť** – resp. dítě zkušenost uchovává, horší je to s vybavením, resp. se schopností vyjádřit vzpomínku.

Kognitivní vývoj

Kolem 6.-8. měsíce se začíná rozvíjet i **deklarativní, explicitní paměť** – velkou roli v tom hraje osvojování si řeči.

Pro zapamatování nového objektu potřebuje dítě v 6 měsících 6 opakování, v 9 měsících 3 a po jednom roce již jen jednu prezentaci objektu (role myelinizace mozkové kůry).

Episodickou deklarativní paměť nemají kojenci rozvinutu – dětská amnézie. K autobiografické paměti potřebují děti: jazykové prostředky, uvědomění sebe jako aktéra, časoprostorovou orientaci (srov. dopad spánku).

Diskuze